

RUMUNIJA I EVROPSKA BEZBEDNOST

Uspostavljanje novih odnosa u Evropi, osiguravanje evropske bezbednosti predstavlja značajan cilj dinamične i aktivne spoljne politike socijalističke Rumunije, koja nalazi svoj izraz kako u naučnom, realističkom prilazu problematici ovog cilja, tako u velikoj praktičnoj aktivnosti rumunske Komunističke partije za njegovo ostvarenje. Ovaj problem bio je svestrano razmotren na velikom forumu komunista Rumunije — XI kongresu RKP, održanom krajem 1974. godine. Kongres je u svojim istorijskim dokumentima potvrdio da punu pažnju pridaje evropskoj bezbednosti i saradnji. »Nalazeći se u Evropi, Rumunija pridaje posebnu pažnju ostvarenju novih odnosa na našem kontinentu, koji bi obezbedili svakoj naciji mogućnost koncentrisanja svojih snaga u pravcu ekonomsko-društvenog razvoja, progresa i da omogućava široku saradnju među svim državama« — izjavio je sa tribine Kongresa generalni sekretar RKP i predsednik SR Rumunije, drug Nikolaje Čaušesku.

Rumunija smatra da sadašnja situacija u Evropi odražava značajne promene koje su se u poslednje vreme zbile u svetu, tendenciju normalizovanja i poboljšanja odnosa između država sa različitim društvenim uređenjima i rešavanja složenih problema putem pregovaranja. Sažet izraz tih tendencija jest prelazak sa politike hladnog rata na politiku miroljubive saradnje, inaugurisanje novog kursa popuštanja u međunarodnim odnosima.

Novi pozitivni procesi u političkom životu evropskog kontinenta jesu rezultat konvergentne akcije socijalističkih zemalja, drugih miroljubivih država i društvenih snaga na čelu sa radničkom klasom i komunističkim i radničkim partijama kapitalističkih zemalja na kontinentu, širokih narodnih masa. Dobro je poznato da je borba narodnih masa, drugih društvenih kategorija i raznovrsnih političkih krugova imala odlučujuću ulogu u svrgavanju fašističkih režima u Portugaliji i Grčkoj.

Izgradnja evropske bezbednosti bila je poslednjih desetak godina, a naročito posle Bukureštanske deklaracije zemalja-učesnika Varšavskog ugovora, centralna preokupacija rumunske partije i države. Ona je bila predmet bogate i neumorne aktivnosti predsednika Nikolaja Čaušeskua koji je dao ogroman doprinos razvijanju kontakata između Istoka i Zapada, mnogostrukoj saradnji između evropskih država u raznim domenima, normalizovanju i poboljšavanju političke klime na kontinentu. Samo u poslednjih pet godina, generalni sekretar RKP, predsednik SR Rumunije pored brojnih poseta socijalističkim državama i zemljama u razvoju, posetio je 12 zapadnih država

gde je imao susrete sa državicima tih zemalja i njihovim političkim, ekonomskim i kulturnim ličnostima i ujedno primio je posete deset šefova država i vlada i mnogobrojne ličnosti iz tih zemalja. Sa najvećim brojem ovih zemalja bile su zaključene svečane izjave, ugovori i drugi važni međunarodni dokumenti u kojima je ostvarenje bezbednosti zauzelo zapaženo mesto i bili su zapisani novi principi na kojima treba da se zasnivaju međudržavni odnosi, radi ostvarenja stvarne bezbednosti.

U kontekstu svoje politike ostvarenja evropske bezbednosti, Rumunija se nepokolebljivo zalaže za svestranu saradnju među balkanskim državama, za pretvaranje Balkana u zonu bez nuklearnog oružja i bez stranih vojnih baza, u zonu mira, saradnje i bezbednosti. »Smatramo regionalne sporazume sastavnim delom politike bezbednosti i mira u Evropi i u celom svetu« — podvlači se u Programu RKP usvojenom na XI kongresu.

Davši svoj celokupni doprinos u odvijanju etapa od Helsinkija i Ženeve KEBS-a, Rumunija ocenjuje da su dosada radovi konferencije dali pozitivne rezultate i stvorili pretpostavke za njen uspešan završetak, što će otvoriti novu perspektivu koliko za evropski kontinent, toliko i za ceo svet.

Na istoj liniji istrajnih napora koja Rumunija ulaže za ostvarenje evropske bezbednosti i uspostavljanje novih odnosa na kontinentu jest i učešće RKP u pripremanju rada Konferencije komunističkih i radničkih partija Evrope. Precizirajući uslove u kojima RKP prihvata da učestvuje u ovim pripremanjima i na samoj konferenciji, u izveštaju CK RKP koji je podneo drug Nikolaje Čaušesku na XI kongresu istaknuto je da je neophodno »da se ova konferencija — i svi međunarodni skupovi — odvijaju u demokratskom duhu, da se učešće obezbedi u pripremanju i razmatranju problema, u uslovi- ma potpune ravnopravnosti svih zainteresovanih partija. Smatramo da ne treba težiti ka izradi dokumenata, koji bi obavezivali da ne treba stavljati na diskusiju, kritikovati ili vređati druge partije«*.

Tematika ove konferencije: »Borba za mir, bezbednost, saradnju i društveni progres u Evropi«, vrlo je aktuelna i sveobuhvatna, omogućivši, po mišljenju RKP, široku razmenu mišljenja o važnijim pitanjima i pozitivnim procesima koji se odvijaju u Evropi.

Ocenjujući sa zadovoljstvom pozitivne tendencije koje jasnije zacrtavaju postignuti napredak na KEBS-u, Rumunija smatra da ne treba da se prece- njuju postignuti rezultati i da ne sme slabiti preokupacija o daljem mobilisa- nju svih snaga u cilju ostvarenja stvarne bezbednosti na kontinentu. Proces popuštanja u Evropi — prema mišljenju Rumunije nalazi se tek na početku svoje afirmacije i ima krhak karakter. Situacija u Evropi još je komplikovana i sadrži rizike korišćenja sile — od pritisaka do vojnih intervencija, do direkt- nih i otvorenih agresija od strane imperijalističkih i reakcionarnih krugova. Oružane snage su i dalje dislocirane na tuđim teritorijama, još postoje strane vojne baze itd. Grozničavo se nastavlja trka u naoružanju, jer na žalost moramo konstatovati da dosadašnji pregovori nisu usporili tempo povećanja proizvodnje oružja, uključujući i oružje za masovno uništavanje i trku u usavršavanju njegovog kvaliteta.

* Nicolae Ceausescu, Rapport au XI-e Congrès au Partii Communiste Roumain, Bucarest, 1974, pag. 40.

Zbog toga što je kontinent i dalje podeljen na suprotne vojno-političke grupacije ne može se govoriti o bezbednosti. Činjenica da su sada u Evropi koncentrisane licem u lice najsnažnije vojne snage današnjice, sa najvećim ljudskim efektivima i naoružanjem, sa najopasnijim razornim kapacitetom, bez presedana u istoriji, predstavlja tešku i stalnu opasnost za mir. »Upravo zbog toga — podvukao je drug Nikolaje Čaušesku na XI kongresu RKP — smatramo neophodnim intenziviranje političke, diplomatske aktivnosti, aktivno učešće naroda u opštoj borbi za rešavanje spornih problema pregovorima, miroljubivim sredstvima, za proširenje svestrane saradnje između svih naroda našeg kontinenta«. Neophodni su i stalni naponi postizanja istovremenog raspuštanja NATO pakta i Varšavskog ugovora, jer je ostvarenje evropske bezbednosti, po shvatanju RKP, inkompatibilno sa postojanjem vojnih blokova.

Rumunska Komunistička partija smatra da komunističke i radničke partije imaju obavezu prema svojim narodima da im jasno i nedvosmisleno kazuju da se ne može govoriti o stvarnom popuštanju i realnoj bezbednosti na kontinentu bez povlačenja stranih trupa, ukidanja vojnih baza, bez preduzimanja efektivnih mera razoružanja, bez prestrukturisanja sadašnjih međudržavnih odnosa i njihovog zasnivanja na striktnom poštovanju, od strane svih i prema svima, novih pravičnih principa međudržavnih odnosa. Politički efekti Konferencije komunističkih i radničkih partija Evrope biće utoliko pozitivniji ukoliko će se jasnije ukazati narodima da ne može postojati realna bezbednost bez poštovanja principa nezavisnosti, suvereniteta, ravnopravnosti, nemešanja u unutrašnje stvari, uzajamne koristi, odricanja od sile i pretnje silom.

Složenost problema s kojim se suočava evropski kontinent raste i usled povećanja i produbljivanja opšte krize kapitalističkog sistema. Energetska kriza, kriza ishrane i sirovina, kao i finansijske — valutne teškoće dramatično su zaoštravali inflaciju, povećanje cena, nezaposlenosti itd. Produbljivanje jaza između ekonomski razvijenih i slabo razvijenih zemalja, akutni karakter odnosa između država proizvođača i država potrošača sirovina, anahronizam podele sveta u bogate i siromašne kao posledica imperijalističke, kolonijalističke i neokolonijalističke politike dominacije, podjarmljivanja i eksploatacije naroda odražavaju se na opštu situaciju u Evropi. Takvi fenomeni vode povećanju političko-ekonomske nestabilnosti u svetu i rađaju opasnosti za mir i bezbednost.

Kao partija na vlasti jedne socijalističke zemlje, sa velikom odgovornošću, RKP shvata opštu strategiju izgradnje evropske bezbednosti konvergentnom akcijom, sudbina bezbednosti u Evropi, mira i popuštanja nije samo odgovornost pojedine vlade, nego i sami narodi treba da je aktivno podržavaju. Stoga, RKP smara da dokument koji će usvojiti konferencija komunističkih partija Evrope, treba da se obrati širokim masama radnih ljudi, da vodi daljem jačanju solidarnosti i saradnji među komunistima, da otvara nove puteve ka razvijanju njihovih veza sa socijalističkim partijama, sa drugim demokratskim, progresivnim snagama, da podstiče narode na borbu za mir, popuštanje, saradnju i društveni progres.

Svrha celokupne aktivnosti komunističkih partija Evrope u podržavanju napora ka popuštanju, bezbednosti i napretku sastoji se, po mišljenju RKP

u intenzivnijem mobilisanju radničke klase, kao najnaprednije snage društva, seljaštva, srednjih slojeva, inteligencije, širokih masa žena, omladine i studenata, najširih krugova javnosti. Poznato je da se istaknuti predstavnici javnog života, neke buržoaske partije, parlamentarci i poslanici, politički vođe i državnici, istaknute ličnosti nauke i kulture itd., zalažu i deluju za normalne odnose među državama, bez obzira na društveno uređenje.

Izvesno je da ove raznolike kategorije ljudi, heterogene po ideološkoj pripadnosti, imaju različita filozofska ubeđenja itd., ali po mišljenju RKP to ne može biti prepreka za konvergentne akcije u ime nekih viših težnji kao što su mir i sloboda, bezbednost i napredak. Iznad ideoloških razlika može se iskoristiti poziv na široko akciono jedinstvo za velike ciljeve mira, bezbednosti i društvenog napretka.

Polazeći od aksiomatičke istine prema kojoj političko popuštanje može biti stvarno trajno samo ako nalazi svoj pandan i dopunu u vojnom popuštanju, Rumunija smatra da treba pristupiti ostvarenju konkretnih koraka na polju razoružanja kao jednome od osnovnih ciljeva bezbednosti. U tom smislu, Rumunija je u više navrata činila konkretne predloge Komitetu za razoružanje u Ženevi i u drugim međunarodnim forumima, ali na žalost dok se raspravlja o razoružanju vojni troškovi u svetu povećavaju se iz dana u dan stigavši prema posljednjim podacima OUN famoznu sumu od oko 270 milijardi dolara.

XI kongres RKP ponovo je izradio širok program razoružanja čiji su bitni elementi sledeći: usvajanje mera za zamrzavanje i postepeno smanjenje vojnih budžeta, zabrana upotrebe termonuklearnog i drugog oružja za masovno uništavanje; svečano preuzimanje obaveze svake države koja poseduje nuklearno oružje da će obustaviti dalju proizvodnju nuklearnog oružja i preći na uništenje postojećeg nuklearnog naoružanja — u sklopu odgovarajućih sporazuma; pristupanje stvaranju zona bez atomskog oružja, ukidanju stranih vojnih baza, postepeno smanjenje efektivna nacionalnih vojnih snaga, povlačenje trupa sa teritorija stranih država; smanjenje u prvoj fazi trupa i naoružanja, vojnih izdataka sa najmanje 10—15%, nešto više u većim zemljama sa velikim armijama; povećanje poverenja i saradnje među državama kako bi se omogućilo ukidanje antagonističkih vojnih blokova, prestanak svake vojne propagande; učešće svih zainteresovanih država na široko demokratskoj osnovi, utvrđivanju konkretnih mera u oblasti opšteg razoružanja, pre svega nuklearnog; poboljšanje rada Komiteta za razoružanje u Ženevi, organizovanje na demokratskoj osnovi rada svih konferencija i tela u oblasti razoružanja; sistematsko obaveštavanje međunarodnog javnog mnjenja putem periodičnih izveštaja najmanje jedanput u šest meseci o aktivnosti na planu razoružanja.

Prema shvatanju Rumunije, evropska bezbednost trebalo bi da predstavlja sistem čvrstih obaveza od strane država i konkretnih mera koje bi vodile ka isključenju sile i pretnje silom u međunarodnim odnosima, da pruža svim zemljama potpune i efikasne garantije da su zaštićene od svakog čina agresije. Takav sistem obaveza i mera obezbediće miroljubiv i potpuno slobodan razvoj svake nacije shodno njenoj volji, u atmosferi međusobnog poštovanja nacionalne nezavisnosti i suvereniteta i integriteta nemeša-

nja u unutrašnje stvari, potpune ravnopravnosti svih država i naroda, sves-trane ekonomske, kulturne i naučne saradnje.

Pojam obaveza podrazumeva sve sporazume političkog karaktera, na bi-lateralnom i multilateralnom planu uključujući tu i opšteevropski sporazum o bezbednosti i saradnji do koga bi moglo doći ubuduće. Skup ovih spora-zuma predstavljaće političko-pravnu osnovu budućeg sistema bezbednosti.

Pod tim pojmom podrazumeva se istovremeno celokupnost normi i prin-cipa međunarodnog prava jednodušno prihvaćenih i univerzalno važećih.

Kao što je poznato, Rumunija je dosledno delovala u pregovorima o evropskoj bezbednosti za izradu ovakvog sistema obaveza.

Istovremeno se nameće osiguranje povezanosti između međunarodnih političko-pravnih obaveza i unutrašnjeg zakonodavstva svake države. Što se Rumunije tiče, ona ima zapisano u svom osnovnom zakonu — Ustavu — principe koje sprovodi, poštuje i zahteva od drugih da ih poštuju u me-đunarodnim odnosima.

Pod konkretnim merama podrazumeva se sve što ima nameru da jača preuzete političko-pravne obaveze i da doprinosi njihovom sprovođenju u život. To predstavlja saradnju u političkoj oblasti (npr. proširenje prakse političkih konsultovanja kao opšti metod na nivou kontinenta i korišćenje specifičkih sredstava za miroljubivo rešavanje svih međunarodnih sporova), usvajanjem potrebnih mera popuštanja, vojnog dezangažovanja i razoružanja, usvajanje ekonomskih mera usklađenih po neposrednim povoljnim posledicama na razvoj svake zemlje, mera za proširenje i produbljivanje kulturne razmene, ljudskih kontakata itd.

U vezi sa trećom komponentom rumunske koncepcije o evropskoj bez-bednosti — garantijama treba poći od pretpostavke da će se ubuduće ostva-riti glavni zahtevi koji u krajnjoj liniji sačinjavaju glavni cilj sistema bezbed-nosti i naime definitivno isključenje upotrebe sile i pretnje silom u među-narodnim odnosima u svim formama u bilo kojim okolnostima.

Rumunski koncept evropske bezbednosti povezuje pravni izraz volje na-roda da sarađuju sa progresivnim jačanjem materijalne osnove ove saradnje koja daju čvrstim preuzetim obavezama.

Rumunija je čvrsto uverena da samo okupljanje u jedinstvenu celinu preuzetih obaveza od strane država sa gore pomenutim merama može pru-žiti državama snažne i sigurne garantije.

Drugi problem evropske bezbednosti predstavlja osnivanje jednog tela konsultativnog karaktera koji bi obezbedio nastavljanje kontakata među ev-ropskim državama. Prva opšteevropska konferencija ne može da zaključi proces izgradnje bezbednosti u Evropi iz najmanje tri razloga: ova konfe-rencija ne sme da bude izolovan politički događaj koji posle svog održavanja može biti stavljen u arhiv; ona ne može da reši — posle dugog perioda hladnog rata i nepoverenja — sve probleme s kojima se naš kontinent suo-čava; ona nije u stanju da tačno predviđa razvoj situacije i odnosa u Evropi, uključujući moguće sukobe. Čak ako bi konferencija uspela da otkloni sve sa-dašnje prepreke i poteškoće, treba prihvatiti da će život pokrenuti nove probleme i na njih tražiti odgovore. U takvoj situaciji, treća, završna faza evropske konferencije koja se bliži neće značiti i zaključenje procesa izgrad-

nje bezbednosti već će se on i dalje nastaviti. Radi njegovog daljeg podsticanja biće verovatno neophodan ceo niz konferencija.

Iz tih razloga, Rumunija je predložila stvaranje odgovarajućeg institucionalnog okvira za organizaciju i koordinaciju budućih napora, odnosno stvaranje organa za konsultacije sastavljen od predstavnika svih zemalja-česnica na konferenciji. To telo imalo bi kao zadatak da nadzire sprovođenje u život odluka konferencije, da pripremi druge slične konferencije, vodeći pri tom računa o karakteru i razvoju procesa bezbednosti u Evropi.

Polazeći od značajne uloge evropskog kontinenta i podvlačeći neophodnost ostvarenja »svih mera koje će dati garantije potpune bezbednosti svakoj evropskoj naciji, da onemogući mešanje u unutrašnje stvari ili pritiske bilo koje vrste na ma koju evropsku državu«, Program RKP potpuno osnovano ukazuje da izgradnja evropske bezbednosti, pretvaranje Evrope u kontinent suradnje i mira »predstavljaju tekovinu istorijskog značaja ne samo za Evropu nego za celokupno čovječanstvo«.*

Kao i u bilateralnim odnosima, SR Rumunija i SFR Jugoslavija ostvaraju široku i plodonosnu saradnju u međunarodnim problemima, među kojima se nalazi i evropska bezbednost.

U razgovorima između predsednika Nikolaja Čaušeskua i Josipa Broza Tita, u julu 1974. godine u Bukureštu, bila je ponovno potvrđena sa obje strane spremnost da se i dalje ulažu naporu za konsolidaciju poverenja među učesnicima Evropske konferencije, za usvajanje jasnih dokumenata koji će uspostaviti nove odnose u Evropi koji će garantovati potpunu bezbednost, nezavistan i slobodan razvoj svake zemlje, unapređenje ravnopravne saradnje među savremenim državama i rešavanje postojećih političkih i ekonomskih problema.

ION AVRAM

ROMANIA AND EUROPEAN SECURITY

SUMMARY

The establishment of new relations in Europe and the promotion of European security are some of the main objectives of the dynamic and active foreign policy of socialist Romania. This policy is manifested in a scientific and realistic approach to the underlying issues as well as in the extensive practical activities of the Romanian Communist Party in the pursuance of these objectives. This problem was thoroughly examined at the great assembly of Romanian communists — the 11th Congress of the Romanian Communist Party, held in late 1974. The Congress has

* »Programme du Parti Communiste Roumain d'édification de la société socialiste multilatéralement développée et de marche en avant de la Roumanie vers le Communisme«, Bucarest, 1974, pag. 163.

reasserted in its documents the great significance which it attaches to European security, as well as to its co-operation. Romania believes that the present situation reflects the major changes that have taken place recently — the tendency of normalisation and improvement of relations among states with different social systems and the tendency to settle complex disputes by negotiation. One of the most outstanding manifestations of these tendencies is the gradual change from cold war policies to the policy of peaceful co-operation, the inauguration of a new policy of de'tente in international relations.

The new positive processes in the political life of the European Continent have been brought about by the convergent actions of socialist countries, and of other peace-loving forces, headed by the working class and the communist and workers' parties in capitalist countries, who enjoy the support of the masses. It is well known that the actions of the broadest masses of the population, as well as of other social categories and various political groups, played a decisive role in the overthrow of the fascist regimes in Portugal and Greece.

European security has been the central preoccupation of the Romanian Party and state during the past decade, especially after the Bucarest Declaration of the Warsaw Pact member-countries. It has been the object of ceaseless and ample activity of President Ceausescu, who has provided an outstanding contribution to the promotion of contacts between the East and the West, to the co-operation among European countries in various fields, and to the normalisation and improvement of the political climate on the Continent. Within the context of its policy of fostering European security, Romania staunchly upholds the idea of broad co-operation among Balkan states, the transformation of the Balkans into a zone free of nuclear weapons and of foreign bases, a zone of peace, co-operation and security. We believe that regional agreements constitute vital elements of the policy of peace and security in Europe and in the world at large. This is the guideline followed by the Communist Party of Romania in the preparations for the Conference of European Communist and Workers' Parties.

Prevela Vesna Grbin